

Búcsú a kecskéktől

A kecskék fokozatosan tűntek el életünk, környezetünk, életünk. Az utolsó — nedves cipőpajú, fehérszórú, remegő inu gidácska volt — Gyuricáné ölte meg 1953 tavaszán s mint „húsvéti bárányt” kínálta zsenge húsát baráti áron, fél- és negyedkilóként egy lágymányosi bérház a háború utáni önellátásban kitanult és meg-edzett lakóinak. Gyuricáné dísznőcskát is tartott a negyvenes években nagy igénytel megkezdett, itt-ott jókora hézagokkal be is épített sugárút hétemeletes bérházával szemközt, nem messze a szépséges Petőfi hídtól, a szeméttel töltött, számtöviset és kutyatejet termő budapesti réten. Miért ne tartott volna? Tartott Kovácsné is, Szabóné is. Háborús rom-maradékokból még valami pajta felét is ütöttek; 1950 táján egész kis dísznő- és kecskefarm virágzott ablakom alatt. Idővel még farm-pásztor is fogadtak a városi önélelmezés e falusi eredetű, élelmes és szorgos mátrárkái; fekete cügos cipőjét, hajdan fehér ingét és kifényesedett, fekete kabátját tekintve, alighanem egy deklasszált elemet.

Ebben az időben az a rémhír járta a Lágymányos babonás, elmaradott, kispolgárian bezápt gondolkodású háziasszonyai között, hogy szóbanforgó házmesternőnk azért kutatják ajtáink elé kitett, szerény tartalmú szemetesládáinkat, hogy ellenőrizzék: kinek mire telik s mit tudtak enni Csizmekék húshagyókedden, holott, egészen világosan emlékszem, hogy e házi guberálók környezetünk kecskéinek szelegettek ki a ládából, vödörből gyengén fonyadt kápsztalevelet és enyhén rothadó, krumplihejat, a drága tocsókát.

Ez a csonka városrész csúfondárosan őrizte az egykori építkezési lendület abbamaradásának emlékeit: nagy igénytel kezdett, alig bevezett, magányosan álló egyes házmestromokat, a fűnőtte villamosíneket. A háborúban Lágymányos a város letört, sebesült, torz szeglete lett. Két perre a forgalmas Körtértől, a kelenföldi Buda szívéből úgy érkeztem ide haza naponként, hét-nyolc éven át, mint akit száműztek a periferiára. Nem lehet kedélyfogyasztóbb látványt elképzelni, mint a töredezett aszfalt szélén, reménytelenül kiírhatatlannak tetsző bogáncs-dzsungelben ugrándozó szegény ember tehéneket, a kecskéket.

A mozgalmak, az élettől lüktető Csepelnek csak az égalját szűrítő füstje ködlött ide; a villanycentrális toronyként hivallgó kénye ide köpte fekete kormát. Északi szél idején a magányosan álló bérházakat körbenyargalta, rázta, recseg-tette a Dunáról érkező légáramlás; déli szél idején a Kábelgyár füstje, szélescsendben a Dohánygyár tömény hamutartó szaga és lehellete terjengett mezeink felett.

Volt azért ennek a külvárosi rekedt szegény belterületnek szépsége is... a bo-

gáncsmezőt félkaréjban ölelő vasuti körtöltés az ide-oda tolató tehervonatok látványa. S mert ablakom e körtöltésre nézett, a vasút mozgalmasságából szerettem volna erőt, lendületet meríteni és erőnek erejével úgy akartam tenni, mintha nem Juhász Gyulának lenne igaza és a csöndesen üldögélőt, az aszfalt mellett me-rengőt nem lankasztaná, bágyasztaná, nem töltene el az örökös lemaradás érzetével, hogy csak nézi, nézi a vonatokat, de nem száguld velük. De persze, hamarosan be kellett látnom, hogy mindig a költőknek van igazuk. A megrekedités, a visszafejlődés, az álléfalusiasodás, a pangó élet látása: nem serkent, nem nevel, nem ösztönöz. Borzongtam a falusiás otthonosságunk Pestre szorult torzképeitől. Talán bizony annak örvendhettem volna, hogy az aszfalt szélén, kecskés farmunk tövében lakógyűlésekről is jól ismert lakó és sorstársaink oly meghitt közelségben vágják az aprófát, s fűjják a körműket, majd odább rúgják Gyuricáné stréber s még az aprófát is meg-rágó kacskéjét? Gyuricáné ilyen alkalmakkor felcsattanó hangja legalább életet, igaz, harcias életet jelentett. De már a srácok, házuk mintegy harmincnyolc főnyi ifjúsága nem tudta elhódítani a kecskéktől a dzsungelt; ők a forgalomból kiszorult, hepehupas úttest kellős közepén grundoltak, közvetlenül az ablakom alatt, egészen ritkán vertek fejbe egy-egy nyitott ablakon beröppenő labdával, viszont késő estig ordítottak és így, ha e periferián életből kitalított, félreállított és elmaradt embernek éreztem is magamat, hála nekik, mégsem maradtam el legalább az életet formáló új tájnyelv, a külvárosi nyelvjáráskor fejlődésének ismeretétől és tudom mind: a klassz csajokat, zris hepajokat, leböngött stóféket, főlégett pókokat és megszámlálhatatlan társait...

Természetesen ebben az időben is sokat olvastam róla, hogy fejlődik, épül, alakul a város, az ország — máshol és másfelé. Láttam azonnali település-rendezési és távlati városrendezési terveket. Jártam a város másik, lázasan épülő, keletkező kerületében; kirohantam szemmel megnézni a befejezett Árpád-hídat; hónapokig könyörögtem hozzám tartozóimnak, hogy látogassunk el Dunapentelére, mert látnom kell azt, ami számomra mindennél építőbb és izgalmasabb: hogyan lesz valami a semmiből?

De sajnos, hiába néztem azt, ami környezetemtől távol épül; — a híradóban, vagy fényképekben látott építkezések, vagy azoknak leírása csak elméleti örömet, nem primer élményt okozott. És minél inkább láttam is, vagy hallottam róla, hogy máshol épülünk, annál sorvasztóbban hatott rám, hogy de nálunk mindig Gyuricáné farm-pásztorra napoztatja aszott csontjait a — talán már leges-legutolsó — malacka pajtája előtt, mert hús ugyan van már bőséggel, évek óta, de a Lágymányoson, mintha ott volna a

retrográd világ közepe — olyan reménytelenül divik az autarkia, olyan visszafejlődést káricsálón zajognak Kovácsné tyúkjai, amint lépegetnek ki szép sorjában az óvóhelyről s tartanak ludak módján egymásután — a bérház töredezett, javítatlan márványportálos főkapuján át — a kecskés-farm felé.

Az idén tavasszal szemlélet és életérzés fordító esemény történt itt nálunk, a külső Lágymányoson. Belsőbb Lágymányoson már harmadik éve épülnek egymásután a házak. Házuk kis csibészeit két éve már két játszótér vonja el — részben — az ablakom alól, de hozzánk, kecskés-farmra az idei tavasz hozta el az újjászületést.

Két hétig vidéken voltam s mire hazatértem, a bogáncsmezőn, szemben ablakommal négy, hosszú felvonulási épület falai magasodtak; magányos tűzfalunk mellett egy hatalmas exkavátor földet ásott; kapunk előtt daru-torony emelkedett, szorgos kezek, munkások egész serege törte fel a megmaradt, rossz utcaburkolatot, csatornát fektettek le, alapokat ástak, épületállványokat emeltek. Mintha elvárásolták volna lakóhelyem környékét: a már-már alig remélt eseménytől, a tarka, zsúfolt élménytől izgatottan botorkáltam házmagasságú homokhalmok, téglarakások, lépcímások, betonoszlopok között. A bejáratunkat elkerítették, a kecskemezőn át nem lehet már utat rövidíteni. Alig nyolc pernyi házuk körüli kerítés, bukdaclós után jóleső fáradságtól kimerülve, rogytam ágyba, mikor a tűzfal mellett állított fekhelyem felett akkora átkoppant egy falnak löködő masina, hogy ijedtemben félíg kicsúsztam a takaró alól s ablakot tartam, hadd tudom meg, mi csatlog falamon? A nyitott ablakon át, mintha arculcsaptak volna, úgy vágódott szemembe az építkezés pora, ujjnyi vastagon ült meg íróasztalomra, szürke kaktuszokká varázsolta szegény kis cserepes citromfácskáimat; a szemközti új épületet éppen vidáman fűtőlű tetőfedő fedte s nevetve s kacintva nézett pongyolás, alakomra, de mire megértettem volna, hogy ezután nem járhatunk-kelhetünk öneledten hanyag öltözékben, egy halóinges szomszédasszony már sikitva bocsátotta le rozoga, ostrom óta nehezen mozgó redőnyét a huncut szemek elől. A ház sarkán tersegett a régi betont átfúró gép; a homokhegyek oldalán diadalmasan visongó gyerekek kúsztak a csúzra és csúszdáltak le üvöltve a homokhegy másik oldalán. Egyszerre nyolc hatalmas lakóház épül körénk! Az állványok alatt, szürkevaszon kezes-lábasban bekötött fejű, izmos nők téglát adogatnak. Mozdulatukban azoknak csöndes, biztonságos fölénye, akik azonnal láthatják munkájuk eredményét. Estefelé mostanság nem győzöm a bekiáltó tetőfedőknek, az állványozóknak, vagy homokszítálóknak mondogatni, hogy hány óra is van, mert kérdezik, úgy öt óra tájban percnként és sóvár szemeket vetnek a bogáncsmező közepére épült étekezőjükre, de előfordul, hogy néhány perccel munkaszünetjük előtt, hirtelen, mennydörgésszerű robajjal zörgő teherautók törnek utat a mészgödörök és palahégyek között s akkor nincs evés, pihenés; a sürgős munka lázas árama elragadja még a lábatlankodó gyerekeket is: új anyag érkezett és rakodnak késő éjszakáig.

Mióta épülünk, környezetünk nappali fényben úszik éjjel is. Valamikor a mi sarkunk volt a leghírhedtebb „vetkőztető” vidék. De most magas lámpa-

oszlopok fognak körül s rajtuk vakító villanykörtek őrzik — az anyagot. A hivatásos anyagőrök, a keletkező városrész új bakterei, itt kocognak méltóságteljes lépteikkel egész éjszaka a házuk körül. A mi, néhány, régi városépítési kezdetből csúfosan, háborúsérülten, hámlóvakolattal itt maradt házainkon alig-alig van működő ablakredőny. Az éjszaka sötétje nem burkol már be, nem szolgál függöny helyett: fenségesen ki vagyunk világítva.

— Hát kellett ez az irónék? — kérdezte a minap Gyuricáné, látva kialvatlan arcom, égő szemem. Eppen az utolsó, már régen üres kecske-olja léceit rakosgatta el az óvóhelyre, mit lehessen tudni, mi célra, mintha talán titokban vissza is várná a régi kecskefarmos szép időket, mikor az átmeneti megrekedités éveiben ő volt e szegény környék legmódosabb személye.

— Hát kellett? — mondta — hiszen itt aludni sem lehet; öt lábtörő sem lesz itt elég, ha megindul az őszi eső, mi sarat hordunk majd be; az embernek kitörök a lába a kövek között, a telefonja sem szól az irónék sem, mi? Persze, hogy nem, ne is várja egy-hamar, hogy megszólaljon, mikor a betont feltörték, megsértették a kábelt, nohiszen, amíg megcsinálják, hová költözik innen, mondja, hiszen ez évekig eltarthat, itt ugyan nem fog tudni csendben dolgozni, amilyen zenebona van éjjelnappal — de hát ha ez kellett! Ez kellett?

— Ez! — kiáltottam volna magamból kikelve Gyuricáné-ra, de már nem volt kíváncsi véleményemre, sietve kiiskozt s ment a hátsókapuhoz, ahol most szódavíz árul suttymában a munkásoknak egy rakás téglá s egy kavicsdomb között; mielőtt az építők külön vízvezetéké elkészült volna, mosakodni is engedte őket a maga alagsori rezidenciájában. Gyuricáné, suttymában, legszívesebben kantint nyitott volna maszek módon itt, az építkezések tövében, hadd gyarapodjék abból, amiből lehet, ha már a régi szép kecskés világnak visszavonhatatlanul vége lett!

Sokat tépelődtem rajta, milyen lehetett a korai kapitalizmus idején az élet Pesten? Mikor egyre-másra épültek a nagykorúti házak, mikor például a Thököly út benépesült? Kik éltek ott, hogyan? Kik építkeztek? Még a hajdani Közmunkák Tanácsa néhány évkönyvét is átnéztem, hogy el tudjam képzelni, miként született a főváros? Sajátságos módon e korszak nagy írói majdnem valamennyien vidékiek voltak. A lendületesen építkező város életéről nincsen egyetlen realista regényünk sem. Jósika Miklós: *Egy pesti bérház története* című romantikus munkája szeretne némi izelítőt adni arról, hogy miből is állt az akkori városépítés; Arany László *Déliabok hőse*-nem utal egy-egy szomorkás-gunyoros sor a kapitalizmus építkezési módszereire. A Horthy-korszakban Száva István írta meg az akkori, kisorsú, panamás társasházépítkezések történetét egy azóta elkallódott regényében, a *Margit udvarban*; ugyanebből a korból Németh László *Bűn* című regénye mondja el az építkezés, a fejlődés korbaágyazott tragikomédiáját. De a kilencszáz éveseknek a városi fejlődés élményéről szóló egyidejű krónikája, regénye, életérzés, életformát tükröző megírása elsikkadt visszavonhatatlanul.

Nem mondom, ezután sem, hogy sokáig elhagyott Lágymányosunk újjászületésének látványa máris arra ragadtatott volna, hogy egyidejű városépítési krónikát írjak e tájvidék, hiszen az élmény később,

sokára formálódhatik irodalmi anyaggá. De lehetetlen nem fárasztó, a sorvasztó elhagyatottság látványától. Mások munkáján edződöm új munkára.

A kecskék? Ó, a kecskéket szorongásos rémálmaimban se lássam többé! Budapest leg-álabbis semmiesere sem. Hanem tudom, nem értek hozzá — de ha a népgazdaság érdeke a kívánja, hogy valahol az országban kecsketanyák legyenek, isten neki — ám éljenek a kecskék boldogan. Igérem és fogadom — elmegyek majd megnézni őket. Pestről szeretnék elmenni kecskét látni, hi-bátlan, egészen a távoli, falusi kecsketanyáig vezető, pompás műúton. Vagy, ha majd, beton-út vezet minden faluba, akkor sehol sem lesznek szegény emberek és így kecskék, vagyis szegény emberek tehéneki sem lesznek találhatók máshol, mint vadon, valamely vadász rezervátumban, vagy az állatkertben talán? De, azt sem bánám, ha városi emberként, már csak a mesék világában találkozhatnék velük. Vagy hajdani szegénységünket emlegető, megkönnyebült sóhajtás követni az idegeim. Pi-